

Geliş / Received 22.12.2025
Kabul / Accepted 04.01.2026
Yayın / Published 31.01.2026
Atıf / Cite as

GÜLER, B. P. (2026). Biyo-İktidardan Psikopolitikaya: Byung-Chul Han Perspektifinden Neoliberal Öznelliğin İnşası ve Yıkımı, *Rasyonalist Dergisi*, 1 (1), 51-61.

Araştırma Makalesi/Research Article

Biyo-İktidardan Psikopolitikaya: Byung-Chul Han Perspektifinden Neoliberal Öznelliğin İnşası ve Yıkımı

From Biopower to Psychopolitics: The Construction and Destruction of Neoliberal Subjectivity from the Perspective of Byung-Chul Han

Betül Payaslı Güler*

Öz: Bu çalışma, modern iktidar mekanizmalarının Michel Foucault'nun tanımladığı "Disiplin Toplumu"ndan, Byung-Chul Han'ın kavramsallaştırdığı "Başarı Toplumu"na geçişini ve bu sürecin ontolojik sonuçlarını incelemektedir. Foucaultcu modelde iktidar, mekânsal sınırlar (okul, kışla, hapisane) ve "Yapmamalısın." yasakları üzerinden negatif bir baskı kurarken 21. yüzyılın neoliberal düzeninde iktidar, sınırların silikleştiği ve "Yapabilirsin." telkininin hâkim olduğu pozitif bir forma bürünmüştür. Metin, sömürü kavramının Marx'tan Han'a geçirdiği evrimi tartışır. Marx'ın "dışsal ve sınıfsal" sömürsünün yerini, bireyin kendini gönüllü olarak sömürdüğü "içsel" bir yapı almıştır. Dijitalleşme ve algoritmik yönetim (TikTok, sosyal medya), bireyleri gözetlenen ama bunu "şeffaflık" adı altında gönüllü yapan öznelere dönüştürerek "Dijital Panoptikon"u yaratmıştır. Savaşın cephesi artık coğrafi sınırlar değil, bireyin kendi ruhudur; bu durum depresyon ve tükenmişlik (burnout) gibi patolojileri doğurur. Sonuç olarak metin, bu "pozitif şiddet" sarmalından çıkışın, sürekli performans ve hızın reddedilmesiyle "duraksama" ve tefekkür yetisinin yeniden kazanılmasıyla mümkün olabileceğini savunur.

Anahtar Kelimeler: Byung-Chul Han, Foucault, Neoliberal, Biyo-İktidar, Şeffaflık.

Abstract: This study analyzes the ontological transition of power mechanisms from Michel Foucault's "Disciplinary Society" to Byung-Chul Han's "Achievement Society". While the Foucaultian model operated through negative pressure, spatial confinement (schools, prisons), and the prohibitive command of "you should not", the neoliberal order of the 21st century has evolved into a positive form of power driven by the imperative "you can". The text explores the evolution of exploitation from Marx to Han. Marx's concept of "external and class-based" exploitation has been replaced by an internal structure where the individual voluntarily exploits themselves under the illusion of freedom. Digitalization and algorithmic governance constitute a "Digital Panopticon", where individuals, driven by the desire for visibility, voluntarily expose themselves. The topology of violence has shifted from external enemies to an internal war within the psyche, resulting in pathologies such as depression and burnout. Ultimately, the study suggests that escaping this cycle of "positive violence" is possible only by refusing the compulsion of constant performance and reclaiming the capacity for contemplation (*vita contemplativa*) and stillness.

Keywords: Byung-Chul Han, Foucault, Neoliberal, Bio-power, Transparency

*Felsefe Grubu Öğretmeni, TED Üsküdar Koleji, Philosophy Teacher, TED Uskudar College, btl.payasli@hotmail.com.net, ORCID ID:orcid.org/0009-0009-4695-7645



Extended Abstract: Introduction: The Shift in Power Paradigms The text provides a rigorous philosophical analysis of how the mechanisms of power have mutated from the 18th and 19th centuries to the present day. It begins by establishing Michel Foucault’s concept of the “Disciplinary Society”, characterized by biopolitics—the management of biological life through external regulations. In this model, power was “negative”, operating through institutions of confinement like schools, barracks, and factories. It molded the body through prohibitions (‘You should not’) and physical boundaries. However, the text argues that in the 21st century, this model has been superseded by Byung-Chul Han’s “Achievement Society”. In this new neoliberal order, the negativity of prohibition is replaced by the positivity of capability (‘You can’). Power no longer restricts; it seduces, urging the subject to maximize performance and self-optimize.

The Transformation of Exploitation: Marx vs. Han A central theme of the text is the ontological shift in the nature of exploitation. Karl Marx viewed exploitation as a dialectical tension between the bourgeoisie (owners of production) and the proletariat (workers), resulting in alienation from the product and labor. In this classical view, the enemy was external and visible, allowing for class consciousness and resistance. Byung-Chul Han radicalizes this by arguing that in the Achievement Society, the dialectic of master and slave has collapsed into a single entity. The modern individual is simultaneously the master and the slave, the perpetrator and the victim. This “self-exploitation” is more efficient than external coercion because it is accompanied by a feeling of freedom. The individual does not rebel because they believe their frantic self-optimization is a personal choice, leading to a “war” that is not social but internal.

Psychopolitics and the Digital Panopticon The text details the transition from biopolitics (governing the body) to “Psychopolitics” (governing the soul). Digital surveillance does not operate like Bentham’s Panopticon, where prisoners behave because they might be watched. Instead, the ‘Digital Panopticon’ encourages voluntary exposure. Through social media and algorithms (exemplified by TikTok and the attention economy), individuals willingly strip away their privacy to gain social validation (likes, followers). This regime creates a ‘transparency society’ where mystery and “otherness” are eradicated, leaving the individual trapped in the “Hell of the Same”. The algorithm reinforces this by creating echo chambers, preventing any encounter with a transformative “Other”.

The Topology of Violence and Pathology With the disappearance of the external enemy, violence becomes “neuronal”. The text posits that the pressure to be an “ideal self” creates a gap that the ‘real self’ cannot bridge, leading to auto-aggression. Depression, burnout syndrome, and attention deficit disorders are identified not as personal failures, but as systemic symptoms of this positive violence. The pandemic is highlighted as a catalyst that hybridized biopolitics and psychopolitics; the home became the office, and the “right to disconnect” was obliterated, leading to total exhaustion.

Critique and Conclusion: The Possibility of Resistance The text concludes by addressing the criticism that Han’s philosophy is apolitical. While Han rejects traditional collective action (since the “class” enemy has vanished), he proposes a form of resistance based on refusal. The text argues for the revival of *vita contemplativa*—the contemplative life. In a world obsessed with speed and hyper-activity, true freedom lies in the capacity to “not do”, to embrace boredom, and to pause. Resistance is reframed not as a clash of forces, but as a “politics of tiredness”, where acknowledging shared vulnerability and the inability to perform becomes the foundation for a new kind of solidarity against the tyranny of success.

GİRİŞ

İktidarın ontolojik zeminini ve işleyiş mekanizmalarını çözümlene gayreti, felsefe tarihinin en temel sorunsallarından birini teşkil eder. Michel Foucault, modernitenin şafağında iktidarın klasik egemenlik anlayışı olan “öldürme hakkı”ndan, nüfusu yönetmeye odaklanan “yaşatma ve düzenleme hakkı”na (biyo-iktidar) geçişini analiz ederken fiziksel tahakkümü merkeze almıştır. Foucault’nun biyopolitika kavramsallaştırması; nüfusun sağlığı, doğum oranları ve hijyen koşulları gibi dışsal, nesnel ve ölçülebilir alanlara yönelik düzenleyici müdahaleleri içerir (Foucault, 2003, s. 45). 18 ve 19. yüzyıllarda zirveye ulaşan bu “disipliner toplum” modeli; bireylerin okul, kışla, hastane ve fabrika gibi “kapatılma mekânlarında” hizaya getirildiği, beden uysallaştırılarak sistemin işlevsel bir parçasına dönüştürüldüğü bir yapıdır (Foucault, 2006, s. 215). Bu düzlemde iktidar negatiftir; sınır çizer, yasaklar koyar ve bedeni fiziksel bir kalıba dökerek onu şekillendirir.

21. yüzyılın neoliberal düzeni, biyopolitik mantığı köklü bir yapısal dönüşüme uğratmıştır. Foucault’nun disiplin kurumları olan fabrika, okul ve kışla; duvarların yıkıldığı bir dönüşüm geçirmiştir. Gilles Deleuze, bu süreci “disiplin toplumlarından kontrol toplumlarına geçiş” olarak tanımlar. Deleuze’e göre birey artık bir kurumdan diğerine (okuldan kışlaya, kışladan fabrikaya) geçen “kapalı bir sistem” öznesi değil, sürekli bir ağın içinde modüle edilen “kırtıklara” (dividu) ayrılmış bir veri setidir. Bu noktada iktidar, bireyi terbiye etmekten ziyade onu sürekli bir hareket ve performans döngüsünde tutarak kontrol eder. (Deleuze, 1992, s. 185-192) Gilles Deleuze’ün, kapalı disiplin sistemlerinin yerini alan serbest dolaşımli denetim mekanizmalarını tarif etmek için kullandığı “kontrol toplumları” kavramı, Byung-Chul Han’ın analizlerinde yeni bir ontolojik boyuta taşınır. Han, günümüz toplumunu bir “başarı toplumu” olarak tanımlayarak iktidarın artık bireyi dışarıdan bir nesne gibi yönetmekle yetinmediğini; aksine bireyin psişik yapısına, arzularına ve hayallerine sızarak (Han, 2014, s. 11) kendini içeriden yeniden inşa ettiğini savunur.

Bu geçişle birlikte iktidarın “şiddet topolojisi” de radikal bir biçimde değişmiştir. Şiddet artık “başkasının” dayattığı dışsal bir yasa değil, bireyin kendi kendisine uyguladığı amansız bir performans talebidir. Foucaultcu “Yapmamalısın.” diyen engelleyici-negatif iktidarın yerini; “Yapabilirsin.” diyen teşvik edici, baştan çıkarıcı fakat çok daha tahripkâr olan pozitif şiddet almıştır. Bu bağlamda savaşın doğası da coğrafi sınırların ötesine geçerek bizzat bireyin kendi içindeki “ideal benlik” baskısı ve “yeterli olamama” korkusu şeklinde tezahür etmektedir. Disiplin toplumunda başarıya ve performansa odaklı topluma geçişte “üst ben”, “ideal ben”e dönüşerek olumlanır. İtaatkâr özne kendini “üst ben”e tabii kılarken başarıya odaklanan öznenin kendisi kendisini “ideal ben” üzerinden yeniden var eder (Han, 2019, s. 46). Böylece dışsal bir otoriteye boyun eğme zorunluluğu ortadan kalkmış gibi görünse de birey ulaşılması imkânsız bir mükemmellik hayalinin tutsağı hâline gelerek cezalandırılma korkusu yerine yetersizlik utancıyla disipline edilir.

Bu çalışma, Han’ın felsefesi ışığında şiddetin nasıl olup da özgürlük maskesi takarak içselleştirdiğini, dijital mecraların nasıl gönüllü birer panoptikona dönüştüğünü ve modern öznenin bu “aynıyet cehennemi”nden çıkış imkânlarını; akademi, pandemi süreci ve algoritmik tahakküm örnekleri üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır. Savaşın maskelerini düşürmek; düşmanın dışarıda değil, bizzat kendimizi sömürmemize neden olan o “kutsal başarı” mitinin içinde gizlendiğini fark etmekle başlayacaktır.



DİSİPLİNER TOPLUMDAN BAŞARI TOPLUMUNA: NEGATİFLİKTEN POZİTİFLİĞE GEÇİŞ

Byung-Chul Han'ın felsefi analizleri, 21. yüzyılın en büyük yanılsamasını ifşa eder: Özgürleştiğimiz sanrısı altında, tarihin en mutlak ve gönüllü köleliğine sürüklenişimiz. Bu radikal dönüşümü kavrayabilmek adına, Foucault'nun "yasakçı" paradigması ile Han'ın "teşvikçi" paradigması arasındaki ontolojik kopuşu irdelemek elzemdir. Bu bağlamda Foucaultcu disiplinler toplumu, özünde bir "negasyon" ve "yadsıma" rejimidir. İktidar; öznenin karşısına mekânsal sınırlar, panoptik gözetim araçları ve normatif yasalarla dikilir. Bu yapıda egemen olan ifade "-meli/-malı" gereklilik kipidir. Buna "Uyumalısın.", "Çalışmalısın.", "İtaat etmelisin." ifadeleri örnek olarak verilebilir. Disiplin toplumunda şiddet negatiftir; işleyişi engelleme, kısıtlama ve baskılama mekanizmalarına dayanır. İktidar, bedeni dışarıdan kuşatarak onu belirli bir forma sokmaya, Foucault'nun tabiriyle "uysal bir beden" (Foucault, 2006, s.191) üretmeye odaklanır ancak bu rejimin yapısal bir sınırı mevcuttur. Baskı, doğası gereği diyalektik bir karşı-direnç üretir. Hapishane duvarı, paradoksal bir biçimde mahkûma kaçışın mümkün olduğu sınırları da işaret eder. Han'ın tespitiyle negatif iktidar, fiziksel ve ruhsal direnç noktasına ulaştığında sistemin verimliliği tıkanır (Han, 2012, s. 21). Negatif şiddetin görünürlüğü bireye karşısına alıp mücadele edebileceği somut bir hedef sunar; düşman dışarıdadır ve belirgindir. İşte bu tıkanıklık karşısında Byung-Chul Han'a göre neoliberalizm, insanlık tarihindeki en etkili yapısal inovasyonunu gerçekleştirmiştir: Engeli kaldırmak suretiyle hızı maksimize etmek. Başarı toplumunda yasakların yerini "Yapabilirsin." kipi almıştır. Bu durum, iktidarın bir "engel" olmaktan çıkıp bir "yakıt"a dönüşmesidir. Engellemek ya da baskılamak yerine harekete geçirecek, motive edecek, optimizasyon sağlayacaktır (Han, 2014, s. 24). Bu stratejik manevra, özgürlüğü iktidarın bir karşıtı olmaktan çıkarıp bizzat sistemin kendini yeniden üretmesini sağlayan en verimli sermayeye dönüştürerek tahakkümü görünmez kılar.

Ortaya çıkan bu pozitif şiddet, özneyi yoksun bırakarak değil; onu aşırıya maruz bırakarak (satürasyon) tüketir. İktidar artık "Yapma!" demez, bilakis "Sınırlarını zorla.", "Kendini gerçekleştir.", "Daha fazlası olabilirsin." telkinleriyle öznenin içine sızar. Birey, üzerinde dışsal bir baskı hissetmediği için kendini sömürme sürecini bir "özgürleşme" pratiği olarak deneyimler. Oysa bu, sömüren ile sömürülenin aynı bedende birleştiği, tarihin en verimli tahakküm biçimidir. Zira Han'a göre "yapabilme" buyruğu, "-meli/-malı" buyruğundan ontolojik olarak çok daha yıkıcıdır çünkü Foucault'nun öznesi olan "itaat" fiziksel sınıra ulaştığında yorulur ve durur ancak başarı öznesi yorulmayı bir yetersizlik, durmayı ise bir suç olarak kodlar. Direniş imkânsızlaşır, zira özne kendi kendisinin hem efendisi hem de kölesidir (Han, 2012, s. 25). Motivasyon, bu düzlemde metaforik bir kırbaç işlevi görerek bireyi kendi sınırlarının ötesine sürer. Daima daha iyisini yapabilecek olma potansiyeli insan zihnini negatif bir zorlanmaya götürür.

Esasında bu iki rejim arasındaki geçiş, şiddetin "immünolojik" (bağışıklık sistemine dayalı) modelden "nöronal" (sinirsel) modele evrilmesidir. Disipliner toplumda düşman "dışarıdaki öteki" idi ve organizma ona karşı bağışıklık geliştirerek korunurdu. Günümüzde ise düşman bizzat içimizdeki "performans hırısı"dır ve bu içsel düşmana karşı bağışıklık geliştirmek imkânsızdır (Han, 2012, s. 7-9). Sonuç olarak, disiplin toplumunda insan haddini ve sınırlarını bilir, mücadelesini bu sınırlar dahilinde verir. Başarı toplumunda ise "sınır" mefhumu ortadan kalkmıştır. Sınırın olmadığı yerde, dinlenme bir zaman kaybına, duraksama ise tedavi edilmesi gereken bir patolojiye dönüşür. Foucault'nun



öznesi bir makinenin işlevsel bir “parçası” olmaya zorlanırken Han’ın öznesi kendini sürekli yeniden inşa etmesi gereken bir “proje” olmaya zorlanır. Bir parça bozulduğunda değiştirilebilir ancak bir proje başarısız olduğunda öznenin tüm varoluşsal zemini çöker. İşte bu yüzden günümüz toplumunun vebası kolektif bir isyan değil; bireysel depresyon, tükenmişlik ve kendine yönelik şiddettir.

ÖZ-SÖMÜRÜ VE YABANCILAŞMA: MARX VE HAN ARASINDA ONTOLOJİK BİR FARKLILAŞMA

Karl Marx, kapitalist üretim tarzında işçinin emeğine yabancılaşmasını sistemik bir zorunluluk olarak ele alır. Marx'a göre yabancılaşma; işçinin ürettiği nesneye, üretim sürecine ve nihayetinde kendi “türsel varlığına” karşı bir yabancı güç hâline gelmesi sürecidir (Marx, 2011, s. 78). Marx'ın teorik çerçevesinde sömürü, üretim araçlarının sahibi ile emek gücünü satan birey arasındaki dışsal ve nesnel bir çatışmadır. Bu düzlemde işçi sömürüldüğünün bilincindedir çünkü ürettiği artı değer kendisinden çalındığı ayan beyan ortadadır. Bu sömürü biçimi, Hegelci bir anlamda “öteki”nin varlığına ihtiyaç duyar. Sömüren, dışsal bir “öteki” (sermaye sahibi/burjuvazi) olduğu müddetçe sömürülenin bir direniş odağı oluşturması ve bu karşıtlığı bir sınıf bilincine tahvil etmesi mümkündür.

Byung-Chul Han, neoliberal düzende sömürünün ‘içselleştirdiğini’ ve yapısal bir mutasyona uğradığını savunarak Marx'ın yabancılaşma teorisini radikalleştirir (Han, 2014, s. 28). Başarı toplumunda sömüren ve sömürülen arasındaki diyalektik karşıtlık çökmüş, bu iki kutup tek bir özneye indirgenmiştir. Han'a göre “kendini sömüren birey”, Marx'ın tasvir ettiği yabancılaşmış işçiden çok daha trajik bir ontolojik konuma sahiptir. Zira Marx'ın işçisi, sömürüldüğünün bilincine vardığında sınıfsal bir öfke ve politik bir eylem geliştirebilirken Han'ın başarı öznesi, maruz kaldığı sömürüyü bir “özgürlük” ve “kendini gerçekleştirme” pratiği olarak deneyimler. Sınıf mücadelesi, yerini öznenin kendi ruhsal dengesini yitirdiği sessiz ve yıkıcı bir “iç savaşa” bırakmıştır (Han, 2014, s. 30). Bu durum yabancılaşmanın mutlaklaşmasıdır, zira özneye dışarıdan dayatılan bir yabancı güç kalmamış, yabancılaşma benliğin kurucu unsuru hâline gelmiştir.

Esasında Marx'ın analiz ettiği klasik kapitalizmde, sömüren (burjuvazi) ve sömürülen (proletarya) arasında nesnel bir mesafe mevcuttur. İşçi, fabrikadaki üretim araçlarına yabancılaşırken düşmanını tanır; düşman barikatın öteki tarafındadır ancak Han'ın başarı toplumu kurgusunda bu ikilik silikleşir. Birey, bir dış otoritenin kırbacı altında değil; bizzat kendi “idealleri” ve “arzuları” tarafından sömürülür. Han'a göre bu, sömürünün en sinsi ve en yüksek formudur çünkü kurban, kendi celladına aşıktır ve kendi yıkımına “özgürlük” (Han, 2014, s. 11-13) etiketini yapıştırır. Kapitalist sistem; hızlanmak için yabancı sömürüden kendini sömürmeye, yapmak zorunda olmaktan yapabilirliğe geçtiği için hem kurban hem efendi hem uşak pozisyonunda bulunmaktadır. Burada görülür ki özgürlük ve şiddet ayırt edilemez kavramlar hâline gelmiştir. Kendi üzerinde egemen, homo liber olma görevi üstlenen öznenin aslında bir homo sacer olduğu anlaşılacaktır. Başarıya odaklı toplumun egemeni olsa olsa kendi kendisinin homo sacer idir (Han, 2019, s. 131). Artık bizi çalışmaya zorlayan sistemden ziyade onun yerine “kendini gerçekleştirme” ve “başarı” vaadinin ağırlığı vardır. Düşman barikatın ötesinde değil, aynadadır. Bu durum, direnişi imkânsız kılar çünkü insan kendisine karşı devrim yapamaz. Sistem onu öldürmez; o, sistemin hızına yetişmek için kendi huzurunu ve



sağlığını “feda edilebilir” ilan eder. Kendi üzerinde kurduğu mutlak egemenlik (özgürlük sanılan şey), aslında kendi hayatını bir “çıplak hayat”a (sadece performansa odaklı, ruhsuz bir varoluş) indirgemesidir.

Birey artık sisteme veya sermaye sahiplerine değil, “yeterince verimli olamayan” ve sistemin sunduğu sınırsız potansiyel vaadine cevap veremeyen kendi benliğine hınç duyar. Bu yeni şiddet topolojisinde saldırganlık dışa (sınıf düşmanına) değil, içe (benliğe) yönelir. Sonuç, meydanlarda patlayan bir devrim değil; kliniklerde sessizleşen depresyon, tükenmişlik sendromu ve panik ataktır. Han’ın deyişiyle insan, kendi hücrelerinin hem mahkûmu hem de gardiyanı hâline gelmiş; direnişin kolektif zemini, bireysel patolojilerin karanlığında eriyip gitmiştir (Han, 2012, s. 21-24). Nitekim klasik yabancılaşmada birey, emeğinin ürününe veya diğer insanlara yabancılaşsa da hâlâ sığınabileceği bir “iç dünya” veya korunmuş bir “öz” tahayyülüne sahip olabilir. Han’ın evreninde ise sömürü mekanizmaları o kadar içselleşmiştir ki yabancılaşacak bir “dış güç” dahi kalmamıştır. Dolayısıyla sisteme yönelik eleştirel bir mesafe koyamayan öznenin biriktirdiği tüm hınç, kendine döner. Birey, sistemin adaletsizliğine değil, “yeterince başarılı olamayan”, “yeterince hızlı koşamayan” kendi yetersizliğine öfkelenir. Bu, yabancılaşmanın nihai aşamasıdır çünkü yabancılaşma artık benliğin motoru ve gelişim yakıtı hâline gelmiştir. Marx’ın işçisi fiziksel olarak yorulurken Han’ın öznesi ruhsal olarak tükenir. Bu tükenmişlik, sistemin bir “yan etkisi” değil, bizzat işleyiş mantığının doğal ve kaçınılmaz (Han, 2014, s. 16) bir sonucudur.

Han bu durumu “pozitifliğin şiddeti” kavramıyla açıklar. Foucaultcu disipliner baskı “Yapmamalısın.” (negatiflik) üzerine kuruluken neoliberalizm “Yapabilirsin.” (pozitiflik) mottosuyla güdülenir. Bu “Yapabilirsin.” çağırısı, kulağa bir özgürlük vaadi gibi gelse de aslında dışsal bir zorlamadan çok daha etkili bir denetim mekanizmasıdır. Zira İnsanlar kendilerini ne kadar “özgür” hissederlerse o kadar çok çalışmakta, kendilerini optimize etmeye zorlamakta ve nihayetinde kendilerini tüketmektedirler. Özgürlük ve sömürü arasındaki ayırım çizgisinin silindiği bu noktada birey, kendini bir “girişimci” olarak kurgularken aslında gönüllü olarak girdiği hücrelerinin duvarlarını kendi elleriyle örmektedir. Bugün herkes kendi şirketinin kendini sömüren işçisidir. Herkes birey olarak hem efendi hem köledir (Han, 2014, s. 15). Bu paradoksal bütünleşme, efendiye yönelik her türlü başkaldırı ihtimalini ortadan kaldırır; zira özne kime isyan ederse etsin, aslında kendisine savaş açmış olacaktır.

PSİKOPOLİTİKA VE DİJİTAL GÖZETİMİN YENİ FORMLARI

Foucault’nun biyo-iktidar analizi; nüfusu doğum, ölüm ve sağlık istatistikleri üzerinden yöneten, bedeni fiziksel olarak disipline sokan somatik bir mekanizmayı tarif eder ancak Han’ın “psikopolitika” kavramsallaştırması, iktidar odağının bedenden ruha kaydığı yeni bir ontolojik evreye işaret eder. Psikopolitika, bireyi dışsal zorlamalarla değil; arzularını, ihtiyaçlarını ve bilinçdışını manipüle ederek içeriden yönetir (Han, 2019, s. 90).

Bu yeni rejimde iktidar artık “hayır” diyen, yasaklayan ve engelleyen bir baskı aygıtı değil; “evet” diyen, teşvik eden, baştan çıkarıcı ve hazzı dayalı bir yapıdır. Birey sisteme boyun eğdiğini hissetmez; aksine arzularını tatmin ettiğini düşünerek kendi rızasıyla itaat eder. Büyük veri, bireyin sadece geçmiş davranışlarını değil; gelecekteki eğilimlerini de öngören bir “psikopolitik harita” işlevi görür (Han, 2014, s. 42). Algoritmalar, bizi bizden daha iyi



taniyarak tercihlerimizi yönlendirir ve özgür iradeyi algoritmik bir simülasyona dönüştürür. Siyasetin bir müzakere alanı olmaktan çıkıp bir veri yönetimi tekniğine indirildiği bu düzlemde insan davranışı artık özgür bir karar değil, hesaplanabilir bir istatistiksel olasılıktır.

Foucault'nun Benthamcı Panoptikon'unda mahkûmlar, merkezi bir kuleden izlenme ihtimalinin yarattığı baskıyla otokontrol geliştirir ve sessizleşirler. Han'ın Dijital Panoptikon'unda ise mekanizma tersine işler: İktidar, bireyi susmaya değil; sürekli konuşmaya, paylaşmaya ve kendini ifşa etmeye zorlar.

Bireyler, görünülük kazanmak ve ontolojik olarak “var olmak” adına mahremiyetlerini gönüllü olarak terk ederler (Han, 2014, s. 48). Mahremiyetin bu tasfiyesi bir baskı sonucu değil; beğeni, takipçi ve etkileşim gibi dijital ödüller karşılığında gerçekleşir. Şeffaflık, bir “demokrasi” ve “özgürlük” vaadi olarak sunulsa da Han'a göre şeffaflık güvenin bittiği yerde başlar. Her şeyin şeffaf olduğu bir dünyada gizem, mesafe ve “başkalık” yok olur. Birey, kendini piyasaya sunduğu bir “veri seti”ne dönüştürür (Han, 2022, s. 15). Sosyal medya etkileşimleri, varoluşsal onay arayışını nicel performans verilerine indirger. “Beğenilmek”, dijital bir hayatta kalma mücadelesidir ve bu durum özneyi sürekli bir “dijital narsisizm” sarmalına hapsederek manipülasyona açık hâle getirir.

SAVAŞIN YENİ TOPOLOJİSİ: İÇ SAVAŞ VE RUHSAL ÇÖKÜŞ

Byung-Chul Han; modern dünyada şiddetin yok olmadığını, aksine topolojik bir kayma yaşayarak “dışarıdan içeriye” katlandığını savunur. Geleneksel savaşlarda ve bağımsızlık toplumlarında düşman her zaman dışarıdaki “öteki”dir ancak günümüzün pozitif şiddet çağında “öteki” tasfiye edilmiş, yerini “aynının cehennemi” almıştır (Han, 2017, s. 12). Byung-Chul Han'ın analizinde şiddetin topolojik bir kaymayla “dışarıdan içeriye” katlanması, öznenin tarihsel dönüşümünde makro-politik bir kırılmayı temsil eder; Marx'ın dışsal bir düşmana dayalı diyalektik sömürü düzeni yerini, “öteki”nin tasfiye edildiği ve farklılığın pürüzsüz bir “aynıyet” içinde eritildiği pozitif bir şiddet sarmalına bırakır.

Dijital algoritmalar ve yankı odaları, bireyi yalnızca kendi fikirlerinin ve arzularının yansımalarıyla kuşatır. Bu “aynalar labirenti”, bireyi ötekinin sarsıcı, rahatsız edici fakat dönüştürücü gücünden mahrum bırakır. Öteki ile aradaki mesafenin ve gizemin yok olması, ilişkileri narsistik bir tüketime dönüştürürken, şiddetin yönünü de değiştirir. Savaş cephesi artık coğrafi sınırlar değil, bireyin zihni ve ruhudur. Başarı toplumu bireye ulaşılması imkânsız bir “ideal benlik” dikte eder; birey bu ideale ulaşamadıkça kendi “reel benliğine” saldırır. Bu, hem failin hem de kurbanın aynı bedende olduğu, çıkışı olmayan bir iç savaştır (Han, 2012, s. 21-22). Bu iç savaş neticesinde insan kendine karşı cephe almaktadır. Söz konusu “kendini karşısına almışlık” hâli insanı tüketecek olan sürecin düğüm noktasıdır.

Han, depresyonu ve tükenmişlik sendromunu başarı toplumunun “pozitif şiddetine” verilen patolojik bir yanıt olarak okur. Depresyon, “her şeyin mümkün olduğu” bir dünyada, bireyin “artık yapamamasından” kaynaklanan radikal bir bitkinlik hâlidir (Han, 2012, s. 37). Bu durum, bireyin kendi üzerine çökmesidir. Modern savaşın zayıfları artık meydanlarda değil; kliniklerde yetersizlik, suçluluk ve tükenmişlik duygusuyla kıvranan öznelerde görülür.



GÜNCEL UYGULAMALAR VE VAKA ANALİZLERİ: TIKTOK VE DİKKAT EKONOMİSİ

TikTok algoritması, psikopolitikanın ve ruhun dijital gözetim yoluyla sömürülmesinin en rafine örneğidir. Uygulama, bireyin dikkat süresini mikro parçalara bölerek zihni sürekli bir “tetikte olma” ve “yeniye bekleme” modunda tutar. Heideggerci anlamda “derin düşünme” (Besinnung) yetisinin kaybı olan bu süreçte birey, olaylar arasındaki nedensellik bağlarını kuramaz ve “sonsuz bir şimdiki zaman” a hapsolür. Dijital dünya gerçekten de “insanlığın gücünün ötesine” geçmiyor mu? (Han, 2025, s. 66). TikTok algoritması, dijital psikopolitikanın bireyi bir “başarı öznesi”nden “veri tabanı nesnesi”ne dönüştürdüğü nihai aşamayı temsil eder; burada mikro-dikkat parçalanması, Heideggerci anlamda varlığın anlamlandırılması için elzem olan “derin düşünme” (Besinnung) yetisini felç ederek bireyi tarihsellikten kopuk, atomize olmuş bir hâle getirmektedir. Bu süreçte algoritma, sadece dışsal bir gözetim aracı değil; arzuyu önceden sezen ve şekillendiren içsel bir irade gaspçısı olarak işlev görür. Birey, kendi ilgileri ve dijital ayak izleri üzerinden sömürüldükçe sistemin pürüzsüz işlemesi adına kendi bilişsel kapasitesini kurban eden dijital bir homo sacer'e evrilir. Sonuç olarak, insanın olaylar arasındaki nedenselliği kurma ve hakikati kavrama gücü, algoritmanın “sonsuz kaydırma” (infinite scroll) şiddeti altında ezilirken dijital dünya insan psikolojisinin sınırlarını aşan bir otonomi kazanarak özgürlük sanılan bir “dijital cehennem” inşa eder.

Algoritma, bireye sadece daha önce tükettiği içeriklerin benzerlerini sunarak onu bir “yankı odasına” kilitler. Birey neyi arzulayacağını algoritmadan öğrenir; kendi özgün arzusu, yerini “viral olma” ve “algoritma tarafından seçilme” arzusuna bırakır. TikTok'taki “meydan okumalar”, başarının dijital birer performansıdır. Birey burada sadece içerik üreticisi değil, bizzat kendisi estetik bir metadır. “Görünür olmak”, var olmanın tek koşulu hâline gelirken disiplin toplumunun “kapatılma” mekanizması (hapishane, okul), yerini dijital ekranın sınırsız ama denetimli alanına bırakır. Hayatın total bir kaydının olması, güvenin yerini tamamen bir kontrole bırakır. Big Brother'ın yerini Big Data alır. (Han, 2025, s. 84). Kendi datasını kamusal alana gönüllü olarak sunan özne, aynı düzlem içerisinde kendi kendisinin Big brother'ı olması görevini de üstlenmiştir.

Akademi ve pandemi sürecinin Han'ın felsefesinin laboratuvar ortamı gibi işlediği iki ana düzlem olarak göze çarptığı görülmektedir. Han'ın “başarı toplumu” analizi, günümüz akademi dünyasında ve uzaktan çalışma pratiklerinde somut bir gerçekliğe dönüşmüştür. Bilimsel üretim ve biyolojik hayatta kalma çabası, performans odaklı bir sömürü mekanizmasına eklemlenmiştir.

Akademik dünyadaki yaygın ya da yok ol baskısı, öz sömürünün kurumsallaşmış hâlidir. Akademisyen dışsal bir sansürden ziyade “h-endeksi”, “atıf sayıları” ve “etki faktörleri” gibi metriklerle kendi kendisiyle savaşır (Han, 2012, s. 42). Bilimsel üretimin niteliği, bu sayısal verilerin gölgesinde kalır. Han'ın “bakışın derinliği” dediği tefekkür anları, hızlı üretim baskısı altında yok olur. Düşünce yerini veri işlemeye, teori yerini enformasyon yığına bırakır. Sonuç, sürekli üreten ama düşünmeye vakti olmayan yorgun ve depresif bir akademik öznedir.

Pandemi süreci, Foucault'nun biyo-iktidarı (beden sağlığının yönetimi) ile Han'ın psikopolitiğinin (zihnin sömürülmesi) hibritleştiği bir kriz anıdır. Evden çalışma zorunluluğu, kapitalizmin nihai hedefini gerçekleştirerek iş ve özel hayat arasındaki



mekânsal ve zamansal sınırları ortadan kaldırmıştır. Ev, bir dinlenme mekânı olmaktan çıkıp 7/24 aktif bir ofise, yatak odaları ise performans alanlarına dönüşmüştür (Han, 2012, s. 21-23).

Dijitalleşen çalışma hayatı, bireye “her an ulaşılabilir olma” zorunluluğunu dayatmıştır. Bu düzende cevaplanmayan bir e-posta veya kapalı bir kamera, bir “yetersizlik” göstergesi olarak kodlanır. İnsanlar virüsten korunmak amacıyla fiziksel olarak içe kapanırken dijital platformlar aracılığıyla kendilerini çok daha yoğun bir sömürüye açmışlardır. “Esnek çalışma” maskesi altında “sonsuz çalışma” modelinin normalleştiği bu süreç; 21. yüzyıl çalışma hayatı ile ev yaşamının iç içe geçişinin, aradaki duvarların yıkılışının ve yerleşik kavramların yeni anlamlar kazanışının en somut örneği olmuştur.

ELEŞTİREL SÜZGEÇTE HAN’IN DİRENİŞ MUĞLAKLIĞI VE SİYASAL İMKÂNLAR

Byung-Chul Han, modernitenin patolojilerini teşhis etmede gösterdiği keskinliği, çözüm önerilerinde gösterememekle ve “apolitik” kalmakla eleştirilir. Han kurtuluşu; sistemin dayattığı hiper-aktivitenin reddinde, “aktif olmamada”, duraksamada ve “festival zamanı”nın yeniden keşfinde arar (Han, 2012, s. 88) ancak bu öneriler, yapısal bir toplumsal dönüşümden ziyade, bireysel ve estetik bir etik duruşu temsil eder.

Marx’ın dünyayı dönüştürmeyi hedefleyen kolektif eylemi ve sınıf mücadelesini esas alan “devrimci öznesi”ne karşı Han; edilgen bir tefekkürü ve dünyadan el çekmeyi önerir. Bu durum, eleştirmenler tarafından “politik olanın ontolojik bir düzleme indirgenmesi” olarak okunur. Mülkiyet rejimleri, gelir eşitsizliği ve güvencesizlik gibi yapısal sorunlar devam ederken bireyin sadece “bakışını değiştirmesi” ne kadar dönüştürücü olabilir? Han’ın önerdiği “yavaşlama” ve “tefekkür”, hayatta kalmak için günde 12 saat çalışmak zorunda olan prekarya sınıfı için ulaşılabilir bir lükstür.

Han’ın direniş teorisindeki bu boşluk, aslında onun iktidar tanımından kaynaklanır. İktidarın her yere sızdığı ve içselleştiği bir düzlemde, geleneksel siyasetin araçları işlevsiz kalmaktadır. Yine de geleceğin politikası, Han’ın önerdiği “derin bakışı” sadece bireysel bir huzur aracı olarak değil; “birbirimizin yaralanabilirliğini fark etme” ve bu ortak kırılma üzerinden yeni bir dayanışma hattı örme aracı olarak kullanmak zorundadır. Han’ın sunduğu estetik duraklama, siyasetin sonu değil ancak kolektif bir uyanışın hazırlık evresi olarak okunduğunda politik bir değer kazanabilir.

Byung-Chul Han’ın geç kapitalizm ve performans toplumu üzerine kurduğu ontolojik teşhis, öznenin kendi kendinin sömürgecisine dönüştüğü “başarı toplumu” (Leistungsgesellschaft) sarmalını deşifre ederken geleneksel siyaset felsefesinin araçlarını yetersiz bırakan bir derinlik sunar ancak bu teşhisin beraberinde getirdiği vita contemplativa (tefekküre dayalı yaşam) çağrısı, Marksist geleneğin praxis odaklı dönüştürücü gücüyle kıyaslandığında yapısal olanı bireysel-estetik bir deneyime indirmediği gerekçesiyle haklı bir gerilime neden olur. Han’ın eleştirilen apolitizmi, aslında iktidarın artık dışsal bir baskı aygıtı olmaktan çıkıp öznenin arzusuna sızdığı bir düzlemde, dışarıdan müdahale edilebilecek bir karşı-iktidar odağının kalmadığına dair karamsar bir saptamadan beslenir.

Marx’ın sınıfsal çelişkileri ve üretim ilişkilerini merkeze alan diyalektik materyalizmi, mülkiyet rejimini değiştirerek özgürleşmeyi hedeflerken Han, sorunu



doğrudan dikkat ve zaman ekonomisinin işgali olarak görür. Bu noktada prekaryanın somut hayatta kalma mücadelesi ile Han'ın önerdiği festival zamanı arasındaki uçurum, kuramsal bir seçkincilik riskini doğurur. (Han, 2012, 88-92) Maddi güvencesizliğin baskısı altındaki bir özne için "duraksama", bir direniş biçiminden ziyade ekonomik bir intihar olarak algılanabilir. Dolayısıyla Han'ın teorisindeki boşluk, makro-politik gerçekliklerin (gelir adaletsizliği, güvencesizlik) mikro-fenomenolojik bir çözümle (bakışın değiştirilmesi) iyileştirilebileceği varsayımdır.

Sonuç olarak Han'ın sunduğu "derin bakış", neoliberal öznenin narsisistik yorgunluğunu aşmasını sağlayacak bir başlangıç noktası olarak görülebilir. Bu bakış, başkasının acısını ve yaralanabilirliğini algılama kapasitesini (ero-politika) geri kazandırarak atomize olmuş bireyler arasında yeni bir dayanışma etiği kurabilir. Han'ın estetik duraklaması, Marx'ın devrimci praxis'ine bir alternatif değil; aksine o praxis'in bugünün "yorgunluk toplumunda" ihtiyaç duyduğu zihinsel ve duyuşsal uyanışın öncülüdür.

SONUÇ

Bu çalışma boyunca izini sürdürdüğümüz felsefi ve sosyolojik güzergâh, Byung-Chul Han'ın perspektifi ışığında şiddetin modern dünyada sönümlenmediğini bilakis ontolojik bir mutasyon geçirerek dışsal ve fiziksel bir baskıdan içsel ve nöronal bir performansa evrildiğini kanıtlamaktadır. Michel Foucault'nun hastane, kışla ve fabrika duvarlarıyla sınırlarını çizdiği bedeni mekanik olarak disipline eden "Disiplin Toplumu"; 21. yüzyılın şafağında yerini sınırların silikleştiği, bedenin değil ruhun hedef alındığı "Başarı Toplumu"na bırakmıştır. Bu paradigmatik kayma, iktidarın "hayır" diyen, engelleyici ve negatif formundan "Yapabilirsin." diyen, baştan çıkarıcı ve pozitif formuna radikal geçişini imler.

Marx'ın ekonomi-politiğinde sömürü, üretim araçlarının sahibi ile emek gücünü satan özne arasındaki diyalektik ve dışsal bir çatışmayken neoliberal psikopolitikada bu karşıtlık çökmüştür. Han'ın analizinde fail ve kurban tek bir bedende, kendini sürekli optimize etmeye çalışan "başarı öznesi"nde birleşmiştir. Hegelci "Efendi-Köle" diyalektiğinin bu tarihsel çözülüşü, insanı kendi kendisinin hem tiranı hem de tutsağı kılan trajik bir paradoks yaratır. Kendini özgür sanan performans öznesi, aslında bir köledir. Efendisi olmaksızın kendini gönüllü olarak sömürmesi ölçüsünde mutlak köledir. (Han, 2014, s. 12). Devrimci bir öfkenin yönelebileceği somut bir "dış düşman" (sermaye sahibi, kral veya diktatör) kalmamış; tüm saldırganlık bireyin kendi yetersizliğine yönelerek depresyon, tükenmişlik (burnout) ve auto-agresyon biçiminde patlak vermiştir. Dolayısıyla bugünün özgürlük arayışı, yalnızca dışsal zincirlerin kırılmasıyla değil; bizzat öznenin içselleştirdiği "performans diktatörlüğünden" zihinsel olarak arınmasıyla mümkündür.

Dijitalleşme, büyük veri ve algoritmik yönetim, bu içsel savaşı küresel bir gözetim mimarisine dönüştürmüştür. Foucault'nun Panoptikon'unda mahkûmlar gözetlenme korkusuyla otokontrol geliştirirken Han'ın "dijital Panoptikon"unda bireyler, beğenilme arzusu ve onaylanma ihtiyacıyla, gönüllü bir teşhircilikle kendilerini ifşa etmektedir. (Han, 2014, s. 43-45). Mahremiyetin "şeffaflık" adına kurban edildiği bu düzende, insan artık bir 'özne' değil, piyasaya sunulan bir "proje" ve veri setidir. Şeffaflık Toplumu, her şeyi



enformasyona indirgeyerek nesnelere “gizemini”, ötekinin “başkalığını” ve zamanın “kokusunu” yok etmiştir (Han, 2022, s. 16). Bu süreç, bireyi dönüştürücü ve sarsıcı bir “öteki” deneyiminden mahrum bırakarak sadece kendi sesinin yankılandığı “aynının cehennemi”ne hapsetmiştir.

Tüm bu tablonun ışığında geleceğin politikası, enformasyon obezitesi içinde kaybolan “bakışın derinliğini” ve Han’ın tefekkür eden yaşam olarak adlandırdığı “duraksamanın gücü”nü yeniden kazanmak zorundadır. İnsanın kendi yapıp etmeleri içinde boğulması Vita contemplativa’yı canlandırmayı zorunlu kılar çünkü insanın nefes alabilmesi için bu zorunludur. Nefesi kesilen kişi ruhsuzdur. (Han, 2024, s. 121). Hızın ve hiper-aktivitenin kutsandığı bir çağda direniş, daha çok yapmakta değil; yapmamayı tercih etmekte (Bartleby-vari bir reddediş), eylemsizliğin yaratıcı potansiyeline sığınmakta yatar. Sürekli bir “tıklama” sarmalında yaşayan modern özne, ruhsal sağaltımın kaynağı olan “derin can sıkıntısı”nı ve “sessizliği” yeniden keşfetmelidir.

Sonuç olarak savaşın maskelerini düşürmek, düşmanın dışarıda değil; içselleştirilmiş o “kutsal başarı” mitinde, “her an ulaşılabilir olma” zorunluluğunda ve dijital narsisizmde gizlendiğini ifşa etmekle başlar. Gerçek bir özgürleşme, dijital şeffaflığın getirdiği pornografik görünürlükten kaçıp varlığın gizemine alan açan bir “yaşam sanatı” ile mümkündür. Yeni bir dayanışma hattı, performans üzerinden birbiriyle yarışan atomize girişimcilerin yan yana gelmesiyle değil ancak birbirinin yaralanabilirliğini, yorgunluğunu ve kırılmasını kabul eden, “yapamama” hakkını (iktidarsızlığı) savunan öznelerin sessiz ve müşterek direnişleriyle inşa edilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Deleuze, G. (1992). Kontrol Toplamları Üzerine Sonsöz. Müzakereler (İ. Uysal, Çev., s. 185-192). İstanbul: Norgunk Yayınları.
- Foucault, M. (2003). Toplumunu Savunmak Gerekir. (Ş. Aktaş, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Foucault, M. (2006). Hapishanenin Doğuşu. (M. A. Kılıçbay, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Han, B.-C. (2012). Yorgunluk Toplumu. (S. Yalçın, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2014). Psikopolitika: Neoliberalizm ve Yeni İktidar Teknikleri. (H. Barışcan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2017). Aynı'nın Cehennemi: Günümüzde Toplum, Algı ve İletişim. (N. Önoğlu, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2019). Şiddetin Topolojisi. (D. Zaptçioğlu, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2022). Şeffaflık Toplumu. (H. Barışcan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2024). Zamanın Kokusu: Bulunma Sanatı Üzerine Bir Deneme. (Ş. Öztürk, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Han, B.-C. (2025). Sürünün İçinde: Dijital Dünyaya Bakışlar. (Z. Sarıkartal, Çev.) İstanbul: İnkâ Yayınları.
- Marx, K. (2011). 1844 El Yazmaları: Ekonomi Politik ve Felsefe. (K. Somer, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.

